

Quare merito S. Thomas in 1. 2. quaest. 89. art. 3. scribit, irrationaliter dici motus illos sensualitatis, qui in fidelibus peccata sunt venialia, in infidelibus esse mortalia, cum dignitas personae non minuat, sed auget rationem culpae. Et sane quis capiat, verbum otiosum infideli alicui peccatum esse mortale, mihi autem veniale, cum ego disertis verbis Deum dixisse legerim: *De omni verbo otioso, quod locuti fuerint homines, reddent rationem in die iudicii*. Ille autem nihil ejusmodi noverit: et cum sine ulla comparatione magis teneat ego perfectione studere, quam ille? Igitur cum non sit Evangelio, neque recte rationi consentaneum, ut peccata fidelium venialia, mortalia sint infidelibus, sequitur ut etiam infidelibus sint venialia, ac per hoc ex natura sua, non ex conjunctione cum fide, vel alia ratione extrinseca sint venialia.

Secundum argumentum. Si proprie loqui velimus, non ideo peccatum aliquod est veniale, quia Deus illud ad reatum mortis aeternae non imputat, sed ideo Deus ad reatum mortis aeternae non imputat, quia veniale est. Veniale siquidem dicitur quod est venia dignum, sive in quo aliquid est, cur mitius puniri debeat. Quaero igitur quid illud sit, quod facit ut peccatum aliquod sit venia dignum, et ad reatum mortis a Deo non imputetur. Respondebunt, esse fidem, cum qua peccatum illud simul consistit. Sed rursus quaero, cur peccatum aliquod cum fide simul consistat, et sit veniale, aliud fidem excludat, et sit mortale. Respondebunt, quia illud involuntarium est, hoc voluntarium. Id enim, ut supra diximus, Philippus Melancthon, et ceteri Lutherani docent. At quid est hoc aliud, nisi discrimen peccatorum mortalium et venialium ad ipsam peccati rationem et naturam referre, et verbo negare quod re ipsa affirmare cogaris? nam voluntarium esse vel involuntarium, ad ipsam peccati naturam et rationem pertinet. Siquidem peccatum, quo magis est voluntarium, eo magis est peccatum; quo minus est voluntarium, eo minus est peccatum; etsi nullo modo voluntarium sit, nullo modo peccatum erit, ut supra ex Augustino docuimus.

Tertium argumentum ex S. Thoma 1. 2. quaest. 87. art. 3. et 3. part. quaest. 86. art. 4. Peccatum veniale ex natura sua non ponit in homine aversionem a Deo, cum non repugnet charitati, ut perspicuum est. At poena aeterna non debetur peccato, nisi ra-

tione aversionis a bono aeterno, quod est Deus. Igitur peccatum veniale ex natura sua non est ejusmodi, ut reum faciat hominem supplicii sempiterni.

Quartum argumentum. Si natura sua quavis offensio dissolveret amicitiam Dei, eadem ratione dissolveret quamvis aliam amicitiam. Quod enim ex natura rei convenit, semper et ubique convenit. At multum distat offensio gravis et capitalis a levi et veniali inter homines. Qui enim amicum vel incaute laedit; vel in re levissima, iudicio prudentium non censetur solvenda amicitiae satis justam causam dedisse, et sane stultissimus haberetur, qui ob quaecumque offensiuclam inimicus amico efficeretur, eumque usque ad mortem insectari vellet: igitur eam etiam amicitiam, quae nobis cum Deo intercedit, non dissolvat ex natura sua quaelibet culpa; neque ullo modo probabile est risum immoderatum, aut verbum otiosum ex natura sua tale esse hominem alioqui justum, et Dei amicum dignum efficiat perpetuo odio Dei, et sempiterno cruciatu.

Quintum argumentum. Peccatum non dicitur univoce de mortali et veniali, sed per analogiam quandam; et proinde peccatum veniale non est perfecte peccatum sicut mortale, sed imperfecte, ut recte docent Albertus, S. Bonaventura, et alii, in 2. Sentent. dist. 42. et S. Thomas in 1. 2. quaest. 88. art. 1. ad 4. Igitur non debetur ei poena mortis aeternae, quae est simpliciter et perfecte poena, vel potius poenarum omnium gravissima.

Antecedens hujus argumenti, quod solum in controversiam venire potest, hac ratione probatur. Ad peccatum constituendum duo potissimum requiruntur, ut sit voluntarium, et contra legem, ut initio hujus libri demonstravimus; peccatum autem veniale omne aut non est perfecte voluntarium, aut non est perfecte contra legem; igitur nullum est veniale peccatum, quod perfecte, et simpliciter sit peccatum, sed imperfecte, ut diximus, et secundum quid.

Assumptio declaratur, et probatur. Nam peccatum veniale triplex est, ut supra diximus; aut enim est veniale ex genere suo, ut verbum otiosum; aut ex imperfectione operis, et hoc vel ex subreptione, ut desiderium illicitae rei non plene deliberatum vel ex parvitate materiae, ut furtum unius oboli vel alterius rei, nullo, aut vilissimo pretio aestimatae. Peccatum igitur veniale ex su-

breptione non est perfecte voluntarium, proinde nec perfecte peccatum. Peccatum autem veniale ex parvitate materiae, est quidem perfecte voluntarium, sed non perfecte contra legem. Lex enim non prohibet furtum unius oboli in specie, sed prohibet furtum in genere. Et quia finis praecipii est charitas, qui prohibet furtum, prohibet injuriam et laesionem proximi, et furtum quidem rei notabilis, quo simpliciter proximus laeditur, prohibet simpliciter; furtum rei minima, quo proximus non laeditur, nisi secundum quid, non prohibet, nisi secundum quid. Quod autem de lege prohibente furtum exempli causa diximus, idem de ceteris similibus legibus intelligendum est. Quare peccatum veniale ex imperfectione operis non est perfecte contra legem, proinde nec perfecte peccatum.

Denique peccatum veniale ex genere suo esse potest perfecte voluntarium, et perfecte contra legem, si lex aliqua specialis de eo sit, sed ea lex non erit perfecte, et in rigore lex, ut sic loquamur. Nam cum (ut diximus, vel potius ut Apostolus dicit) finis praecipii sit charitas, et ex fine mensurentur praecipia, si quod praecipium constituitur de re, quae parum admodum ad eum finem pertinet, ut si speciali praecipio caveatur ne quis verbum otiosum loquatur, id praecipium non poterit esse perfecte, et in rigore, atque (ut aliqui loquuntur) antonomastice lex.

Ita videmus omnia peccata venialia, aut non esse perfecte voluntaria, aut non esse perfecte contra legem, quae perfecte et in rigore sit lex. Et quia quod non est perfecte voluntarium, hoc ipso etiam non est perfecte contra legem, nisi materialiter; propterea recte dicunt Theologi peccata venialia, cunctumque tandem generis sint, non esse contra legem, sed praeter legem.

Quod etiam hac etiam ratione confirmari potest. Si peccatum veniale perfecte ac proprie esset contra legem, sequeretur hominem quem statim atque unum aliquid peccatum veniale commisit, esse vere ac perfecte legis praevariatorem, et per hoc reum omnium celestium praecipiorum, juxta illud Apostoli Jacobi: *Qui offendi in uno, factus est omnium reus*, Jacobi II. (1). Hoc autem falsum, et absurdissimum esse constat ex eo,

quod Scriptura vocat homines simpliciter sanctos, et justos, et legis divinae observatores, etiam cum peccatis venialibus non carent. Nam de Zacharia, et Elizabeth sic scribit Lucas c. 1: *Erant autem justi ante Deum, incidentes in omnibus mandatis et justificationibus Domini sine querela* (2). Hos autem carnis peccatis venialibus etiam tunc, cum (teste Evangelista) incedebant in omnibus mandatis Domini, dubium esse non potest, cum apostolus Joannes de se, et sui similibus dicat: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*, I. Joan. I (3). Et alius Apostolus: *In multis offendimus omnes*, Jacobi III (4).

Denique peccata venialia non excludunt charitatem, nam aliqui in hominibus justis esse non possent, cum (teste Augustino lib. de natura et gratia, cap. ult.) charitas sit vera, perfectaque justitia: *Qui autem diligit, legem implet*, ut Apostolus ait Roman. XIII (5). Non igitur legis praevaricator est, qui sola habet peccata venialia, quin potius iis etiam praesentibus legem implere dicitur. Quare non sunt peccata venialia proprie contra legem, neque perfecte simpliciterque peccata.

CAPUT XII.

Diluuntur objectiones ex Scripturis.

Restat nunc, ut objectiones, quae contra ea quae diximus, fieri solent, breviter diluamus.

Prima obiectio sumitur ex Scripturis, quae generatim de omni peccato ita pronuntiant: *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in libro legis hujus*, Deuteron. XXVII; *Anima, quae peccaverit, ipsa morietur*, Ezechiel. XVII; *Stipendium peccatorum*, Roman. VI; *Qui offenderit in uno factus est omnium reus*, Jacobi II; *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno caelorum*, Matth. V (6). Haec dicuntur de peccatis universis; igitur omnia peccata reum faciunt maledictionis divinae, et mortis aeternae, et a regno caelorum excludunt. Quare sunt omnia ex se mortalia, et si quae venialia sunt, id non habent ex natura sua, sed ex misericordia Dei,

(1) Jacobi. II, 10. — (2) Luc. I, 6. — (3) I Joan. I, 8. — (4) Jacobi. III, 2, 3. — (5) Rom. XIII, 8. — (6) Deut. XXVII, 26; Ezech. XVII, 20; Rom. VI, 23; Jacobi. II, 10; Matth. V, 49.

Ac ne forte quis dicat, peccata venialia non esse simpliciter et absolute peccata, Scripturas autem allegatas de veris perfectisque peccatis esse accipiendas, probari potest ex apostolo Joan. peccata venialia simpliciter et absolute peccata, et iniquitates in divinis litteris nominari.

De venialibus enim loquitur in epist. 1. cap. 1. cum ait: «Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, et veritas in nobis non est: si autem confiteamur peccata nostra, fidelis est et justus, et remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate.» Apostolus quoque Jacobus cap. III. suam epistolam peccata venialia offensiones appellat, cum ait: *in multis offendimus omnes, et ipse idem cap. II. de offensionibus generatim ait: Qui offenderit in uno, factus est omnium reus.*

Denique si minima mandata violari non possunt sine amissione regni caelestis (minimum enim vocari in regno caelorum) nulla peccata tam parva erunt, quae non possint hominem damnare, si a Deo absque misericordia iudicemur.

Respondeo: Quamvis peccata venialia, si cum mortalibus conferantur, non sint perfecte peccata, ut in extremo capite superiore docuimus, absolute tamen peccata nominari possunt, ut in sacris litteris nominantur. Nam, juxta communionem philosophorum doctrinam, ens non univoce dicitur de Deo et rebus creatis; neque de substantia et accidente, et sunt res omnes create, res imperfecta, cum creatores collata; et accidentia, entia sunt imperfecta, si cum substantia conferantur: nomen tamen entis non solum Deo, sed etiam rebus creatis, et ipsis quoque accidentibus, absolute communicatur. Itaque non negamus peccata venialia, absolute peccata, et iniquitates, atque offensiones dici posse, et re ipsa his nominibus in divinis litteris appellari, sed dicimus vocabula ista non univoce peccatis mortalibus et venialibus convenire, et ideo non esse ex solis his vocibus de rebus ipsis pronuntiandum, sed oportere ex adjunctis, antecedentibus, et sequentibus judicare, ubi Scripturae divinae de peccatis mortalibus, et ubi de venialibus loquantur.

Porro in locis in argumento allatis, non de peccatis in universum, sed de solis mortalibus agi facile probare possumus. Primum,

quia si Scripturae illae peccata venialia comprehendere, sequeretur homines justos ob sola peccata venialia non solum excidere posse a vita gratiae sed etiam re ipsa excidere; non enim Scripturae illae dicunt, animam quae peceaverit, posse mori, si Deus imputare velit peccatum, sed plane mori: neque dicunt, eum qui non permanserit in praeceptis Domini, posse maledici, si Deus voluerit, sed jam esse maledictum: et stipendium peccati non dicunt, posse esse mortem, sed re ipsa esse: neque ait S. Jacobus, eum qui offendit in uno, posse fieri omnium reum, sed factum esse omnium reum. Et denique in Evangelio Dominus non ait: Qui solverit unum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocari poterit in regno caelorum, sed absolute pronuntiat minimum, id est nullum, eum esse vocandum in regno caelorum. At ne ipsi quidem adversarii concedunt, ob sola peccata venialia hominem justum excidere a vita gratiae; vel maledici a Domino; vel fieri totius divinae legis violatae reum; vel excludi continuo ad haereditatem regni caelestis: igitur loca illa non de venialibus delictis, sed de criminibus tantum accipienda sunt.

Deinde hoc idem ostenditur ex adjunctis, praecedentibus, vel sequentibus. Siquidem maledictio illa Deuteronomii refertur ad violatores mandatorum, quae in eo ipso loco tradita fuerant. Id enim significat illud nomen, *hujus*, cum dicitur: *Maledictus qui non permanserit in omnibus, quae scripta sunt in libro legis hujus* (1). Ea vero mandata sunt omnia longe gravissima de cavenda idololatria, incestu, homicidio, et similibus, quae consensu omnium crimina sunt, ac peccata lethalia.

Pari ratione Ezechiel ubi ait: *Anima quae peccaverit, ipsa morietur* (2), enumerat varia scelera, quae sunt omnia genere suo mortalia, et quidem ex gravius, et ideo abominations, et res detestandas, atque impietates ea nominat. De ejusmodi autem peccatis rectissime dicitur: *Anima quae peccaverit, ipsa morietur.*

Jam vero B. Paulus in toto VI. cap. epist. ad Romanos, de peccato illo disserit, quod pugnat cum gratia, et simul cum justitia manere non potest; et quod qui habet, mortuus est, qui non habet, vivus: qualia sunt non omnia peccata, sed solum lethalia, ve-

nialibus enim gratiam, justitiam, et vitam non excludi, et Catholici et Lutherani admittunt. De his igitur peccatis in extremo capite concludit: *Stipendium peccati mors, gratia autem Dei vita aeterna* (1).

S. Jacobus in epistola sua cap. II. cum ait: *Qui offenderit in uno, factus est omnium reus* (2), explicat satis aperte de criminibus se loqui, quae proprie et perfecte sunt contra legem. Sic enim subjungit continuo: *Qui enim dixit: Non mœchaberis, dixit, et Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis.* Cur autem dixerit, reum esse omnium mandatorum, qui unum transgressus fuerit, etiamsi caetera observasse videatur, causam reddit S. Augustinus in epist. 29 ad S. Hieronymum, quem sequitur Beda in commentario hujus loci, et Oecumenius, quia videlicet omnia mandata ad unum revocantur, quod est mandatum dilectionis, ut Apostolus docet Rom. XIII; hinc enim sequitur, ut qui unum aliquod praeceptum violat, consequenter charitatem violat; qui autem charitatem violat, totam legem quodammodo violat: efficitur enim ita simpliciter transgressor legis, et reus mortis aeternae, ac si nullum unquam praeceptum servasset.

Et quemadmodum, ut pulchre docet auctor operis imperfecti in Matthaeum homil. 35. in II. tom. S. Joannis Chrysostomi, ei qui unam solum corporis partem non armata relinquit, et inde vulnus accepit et perit, nihil prodest, quod reliqua membra magno labore munierit, ita nihil prodest ad mortem aeternam evadendam omnia praecepta servare, si quis offendat, ac labatur in uno, cum omnia sint in charitate connexa, et qui charitatem violat, amicus Dei esse non possit.

Ex his autem perspicuum est B. Jacobum per offensionem in uno hoc loco non intelligere quamlibet offensionem, sed eam tantum, quae charitatem excludat, qualis certe non est offensio, quam venialem dicimus, quippe quae in hominibus justis, et charitate flagrantibus reperitur. Neque enim sine charitate erat discipulus ille, quem diligebat Jesus, cum de se et caeteris diceret: *Si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus etc.* (3). Quare S. Jacobus longe aliter accipit offensionem, cum dicit cap. II: *Qui offendit in uno, factus est omni-*

um reus. Et cum postea cap. III. dicit: *In multis offendimus* (4). Ibi enim de offensione criminali, hic de veniali locutus est; et ideo ibi de eo qui offendit in uno, subjungit, *factus est omnium reus*; hic autem addidit: *Qui autem non offendit in verbo, hic perfectus est vir*; ubi de ea offensione loqui se declaravit, quae perfectioni, non de ea, quae necessariae integritati opponitur.

Restat ultimus locus ex Evangelio Math. cap. V. quem locum praeter caeteros urget Calvinus, in Antidoto Concilii Tridentini sess. 6. cap. 12. Ubi primum observandum est, non dixisse Dominum: Qui fecerit peccatum minimum, minimus vocabitur in regno caelorum: neque etiam dixisse: Qui solverit unum ex his mandatis minimis, minimus vocabitur etc. Sed: *Qui solverit unum de his mandatis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno caelorum* (5). Ubi Dominus excludit a regno noc eos, qui quomodocumque solvunt mandata legis divinae, sed qui solvunt prava interpretatione illa destruentes, quod Scribae, et Pharisei faciebant, et sic praedicabant dilectionem amicorum, ut inimicos odio haberi praecipere; et sic adulterium damnabant, ut concupiscentiam solo corde conceptam prohibitam esse negarent. Hinc enim Dominus clamabat: *Non vœ legem* (moralem videlicet) *solvere*, id est, abrogare, ac tollere, sed *adimplere*, id est, perfecte explicare, et vites ad eam servandum fidelibus suppeditare. Itaque hoc modo unum ex minimis mandatis solvere, non est peccatum minimum ac veniale, sed ingens ac lethale crimen, cum sit depravare ac corrumpere verbum Dei.

Et hoc modo intelligit hunc locum S. Hieronymus in commentario. ubi dicit, a Domino sugillari scribas, et pharisaeos, qui mandata divina perperam exponendo, corrumpabant. S. etiam Augustinus in lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 16. scribit, illud: «Qui solverit et docuerit sic homines,» ita esse accipiendum, ut sensus sit: «Qui solverit, et docuerit sic, id est, secundum id quod solvit, non secundum id, quod invenit, et legit.»

Deinde si quis contendat, excludi hoc loco a regno caelorum non solum qui perverse docet, sed etiam qui non observat mandata minima, etiamsi forte recte doceat, possu-

(1) Deut. XXVII, 26. — (2) Ezech. XVIII, 20.

(1) Rom. VI, 23. — (2) Jac. II, 10. — (3) Joan. I, 8. — (4) Jac. II, 40; ibid. III, 2. — (5) Matth. V, 19.

mus aliam adhibere solutionem. Nam per mandata minima recte possunt intelligi mandata legis veteris: *Non occides, non mœchaberis etc.* de quibus paulo ante dixerat: *Non veni legem solvere, sed implere.* Et hoc modo hunc locum intelligit S. Augustinus in lib. 1. de serm. Domini in monte cap. 48. et S. Anselmus in comment. dicuntur enim illa minima, non quia peccatum minimum aut leve committant, qui ea prævaricantur; sed quia minus perficiant hominem, quam ea, quæ Christus explicando et perficiendo tradidit. Minus enim perfectus est qui tantum non mœchatur, quam qui etiam non videt ad concupiscendum: et minus perfectus est qui tantum occidit, quam qui etiam nullum verbum contumeliosum dicit.

Denique si quis omnino velit per mandata minima intelligi mandata, quæ Christus adiecit supra justitiam Scribarum et Phariseorum, ut exponunt Chrysostomus et Theophylactus: tum solutionem tertiam afferemus. Dicemus enim mandata minima vocari, Non concupiscere mulierem alienam; Non dimittere propriam, nisi ob fornicationem; Non aliam ducere priore vivente; Non dicere proximo fatue; Non odisse inimicos, et similia, quæ vera et propria mandata sunt, quæque sine crimine violari non possunt. Nam, ut docent Chrysostomus et Theophylactus, non vocavit ea Christus minima mandata, quia re vera sint levia, et exigua, sed ut modeste de rebus suis loqueretur, et nos doceret etiam in hac doctrina humilitatem, vel etiam quia minus peccatum est hæc violare, quam superiora. Minus enim malum est concupiscere, quam re ipsa mœchari; et dicere fatue quam occidere. Quocirca sicut non occidere, et non mœchari sunt minima, quoad perfectionem, ut dicebat S. Augustinus et S. Anselmus, et e contrario sunt maxima, quoad reatum, quem inducunt, si violentur, sic etiam non concupiscere, et non conviciari sunt minima quoad reatum, et e contrario sunt maxima quoad perfectionem.

Sed objicies, inter Christi mandata non solum inveniri Non conviciari, sed etiam Non irasci, et Non dicere *raca*, quæ qui non observent, peccant venialiter, et tamen juxta Domini sententiam, qui mandata illa minima solverit, minimus vocabitur in regno celorum.

(1) Matth. XXII, 37.

Respondeo, illa non esse proprie et per se mandata, sed gradus ejusdem mandati. Dominus enim explicare volens perfecte mandatum illud legis: *Non occides*, quod a scribis et phariseis perperam exponebatur: docuit non solum re ipsa, sed etiam verbis, et cogitatione proximum lædere, peccatum esse; et simul explicuit discrimen horum graduum cum ait: *Qui irascitur, reus erit judicio; Qui dixerit raca, reus erit concilio; Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Itaque docuit, mandatum de non occidendo, perfectissime observari ab eo, qui ne irascitur quidem proximo sine causa; si vero quis leviter irascitur, ita ut non prorumpat in vocem indignationis, aut certe non in aperum convicium, eum jam recedere a perfecta observatione legis, sed tamen censi secundum quid non autem simpliciter prævaricatorem, et ideo non esse reum gehennæ ignis, sed pœnæ longe mitioris. Si quis autem manifestum convicium in proximum jactat, quod certe ex amico pectore progredi nequit, tum demum non a perfecta observatione, sed simpliciter ab observatione legis eum cecidisse, atque adeo reum gehennæ ignis factum esse, et si reus est simpliciter violatæ legis, qui verbo lædit, multo magis reum esse, qui verberibus, aut morte fratrem suum afficit. Atque hæc de prima objectione.

Aliæ objectiones sumuntur ex aliis Scripturæ sacræ testimoniis, quæ non ita directe, sed quasi ex obliquo pugnare videntur contra ea, quæ nos supra docuimus.

Est igitur secunda objectio, quam Joannes Calvinus producit in medium, illud Matth. XXII: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, etc.* (1). Ex quo loco ejusmodi argumentum conficit in Antidoto Concilii Trident. sess. 6. cap. 12: « Quæro, inquit, an ullum sit omnino quamlibet leve peccatum, quod non legis observantia repugnet? Quæ enim vitiosa cogitatio obrepet in hominis animum, si totius Dei amore occupetur? non autem satisfi legi, nisi cum diligatur Deus ex toto corde. »

Respondeo: Dilectio Dei ex toto corde duobus modis intelligi potest: uno modo ut idem sit *ex toto corde*, quod super omnia alia integre, ac perfecte, ut nihil Dei amoris anteponatur, vel adæquetur; altero modo, ut semper actu Deus cogitetur, et diligatur,

et sic animum Dei amore occupatum teneat, ut nihil obrepere possit, quod sit (non inquam) contra, sed præter Dei, vel proximi charitatem. Priore modo fatemur imperari nobis, ut Deum ex toto corde diligamus, sed cum hac dilectione negamus pugnare peccata venialia. Ac per hoc falsum esse contendimus repugnare observantia legis quamlibet leve peccatum. Posteriore modo fateamur, nullam vitiosam cogitationem obrepere posse ei, qui totus in Dei amore occupatur, sed eam dilectionem, quæ propria est beatorum, nobis in hac vita non proprie imperari, sed tantum indicari asserimus, ut nimirum sciamus, quo spem ac desideria dirigere debeamus.

Hæc autem ita se habere in libro de Monachis, cap. 2. et 13. jam antea demonstravimus. Sed hoc loco nobis illud unum argumentum sufficit, quod Scriptura testetur Davidem in toto corde suo secutum esse Deum, Regum XIV, et similiter Josiam, IV. Reg. XXIII, et de Zacharia et Elisabeth scribat Lucas, cap. 1, ambulasse eos in omnibus mandatis, et justificationibus Domini, neque enim dicerent ambulasse in omnibus mandatis, qui primum et maximum, quod est de diligendo Deo ex toto corde neglexissent. Quod autem de Davide, Josia, Zacharia, et Elisabeth Scripture testantur, ambigi non potest, quin etiam dici possit de Abrahamo, de Mose, de Elia, de Joanne Baptista, de Apostolis Petro, Paulo, Joanne, Jacobo, et cæteris, et tamen Joannem dixisse scimus: *Si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*, I. Joan. 1, et Jacobum similiter: *In multis offendimus omnes*, Jacob. III (1). Quare non repugnant observantia legis imperantis dilectionem ex toto corde, nisi levia illa peccata, quæ in illis fuerunt, qui Deum ex toto corde dilexerunt.

Tertia objectio sumitur ex illo Joan. XIII: *Si non laveris te, non habebis partem mecum* (2). Nam S. Augustinus in commentario hujus loci interpretatur per lotionem pedum, purgationem a peccatis venialibus cujus expositionem sequitur etiam S. Bernar. in sermone de cena Domini. Quod si peccata venialia excludunt a parte Domini, id est, a regno coelesti, profecto natura sua non venialia, sed mortalia dicenda sunt. Adde quod S. Basilius lib. 1. de Baptismo, cap. 2, dicit Jacobum ideo dixisse: *Qui offendit in uno*

factus est omnium reus, quia audierat a Domino: *Si non laveris te non habebis partem mecum*. Ex quo intelligimus, ad venialia peccata etiam pertinere illud: *Qui offendit in uno, factus est omnium reus*.

Respondeo: illud (si non laveris te, non habebis partem mecum) duobus modis exponi potest. Uno modo ad litteram de materiali pedum lotionem, ut videlicet notetur inobedientia apostoli Petri, qui Domino parere notebat in eo, ut sineret sibi pedes lavari; et hoc modo accepit S. Basilius hanc Domini comminationem; et recte dixit, tale peccatum esse non obedire Domino, ut qui in ea una re offendat, fiat omnium præceptorum reus, non enim veniale, sed mortale peccatum fuisset, Si Apostolus Petrus prospecta Domini voluntate obstinate resistere omnino decessisset.

Altero modo de spirituali lotionem a peccatis venialibus, quomodo acceperunt hunc locum S. Augustinus et S. Bernardus, præsertim propter illa verba: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet*; quibus verbis significatur homines justos esse quidem lotos, et tamen egere in hac vita purgatione a peccatis venialibus quasi sordibus pedum ex humana conversatione contractis. Quamvis autem fieri non possit, ut quis cum ejusmodi sordibus in regnum celorum ingrediatur, quo nihil coinquinatum intrabit, Apocal. XXI, et ideo recte dictum sit: *si non laveris te, non habebis partem mecum*; tamen non simpliciter ejusmodi peccata excludunt a regno, sed solum ad tempus, donec videlicet purgata non fuerint; et quia non merentur ex natura sua pœnam æternam, sed temporalem, ideo ex natura sua non excludunt a regno, nisi pro tempore illo, quod ad sui purgationem exigunt.

Quarta objectio sumitur ex illo Matth. X: *Quicumque dederit uni ex minimis istis calicem aque frigide, non perdet mercedem suam* (3). Sic enim quidam ratiocinantur: Minima opera bona merentur vitam æternam, ut ex testimonio allato perspicuum est: igitur et minima peccata merentur supplicium sempiternum.

Respondeo: multis modis argumentum hoc peccat. Primum enim non ait Dominus de eo, qui dederit calicem aque frigide, vitam æternam possidebit, sed non perdet mercedem suam. Quare ex eo testimonio effie

(1) I Joan. I, 8; Jacob. III, 2. — (2) Joan. XIII, 8. — (3) Matth. X, 42.

non debet, minima peccata mereri mortem æternam, sed non perditura esse pœnam suam, quod quidem libenter concedimus, sed non continuo pœna illa erit sempiterna.

Deinde etiamsi Dominus disertis verbis promississet regnum cœlorum iis, qui darent calicem aquæ frigidæ, non tamen consequens esset, ut minimo peccato deberetur pœna gehennæ. Dare enim minimo operi maximum præmium, ingens liberalitas et misericordia esset. Dare autem minimo peccato maximam pœnam, injustitia et crudelitas esset. Denique dare calicem aquæ frigidæ ex charitate Dei, non est minimum opus, sed valde magnum, et vere meritorium vitæ æternæ; huic autem operi bono non est opponendum peccatum veniale, quod simul cum charitate consistit, sed mortale, quod charitati repugnat. Quodlibet autem peccatum charitati repugnans, etiamsi alioqui minimum videatur non minimum, sed magnum erit, et vere mortis æternæ miritorium.

Aliæ quædam objectiones proponi possent ex illis Scripturæ testimoniis, quæ docere videntur, animas et purgatorio non esse certas de salute: ex quo deducitur, peccata venialia, quæ in illis forte hærent, cum de hac vita discedunt, mortem sempiternam promereri. Sed hæ solutæ sunt in 2. lib. de Purgatorio cap. 3.

CAPUT XIII.

Soleuntur objectiones ex Patribus.

Jam vero ex Patribus primo loco objici solet S. Basilii, qui in questionibus compendio explicatis quæst. 4. scribit, nullum peccatum esse contemnendum ut parvum, cum revera nullum sit parvum, quando B. Paulus de omni peccato generatim pronuntiaverit, stimulum mortis peccatum esse; et tamen quæst. 293. affirmat, in novo Testamento nullam inveniri differentiam gravium et levium peccatorum.

Respondeo: non certo constat, an hæc quæstiones sint Magni Basilii, an potius Eustathii Sebasteni, cujus multi, et graves errores damnantur in Concilio Gangrensi. Huic enim auctori a multis hoc opus olim adscriptum fuisse testes sunt Sozomenus lib. III. historia cap. 13. et Nicephorus lib. 9. cap. 16. et lib. XIII. cap. 29. Huc etiam accedit, quod auctor harum questionum quæst. 1.

et qu. 95. non videtur admittere traditiones non scriptas, cum e contrario S. Basilii in libro de Spiritu sancto ad Amphiloichum, cap. 27. acriter eas defendat. Quare cum valde probabile sit eas quæstiones editas esse ab homine parum probatæ fidei, non est cur earum testimonium magni faciamus.

Possumus tamen eas sententias cujuscumque sint, in bonum sensum explicare. Solum enim videtur auctor ille demonstrare voluisse, nullum peccatum apud Christianos, ac potissimum apud monachos ut parvum ac leve contemnendum esse. Quamvis enim unum peccatum sit alio gravius, ut idem auctor docet quæst. 106. tamen omnia, etiam levissima Christiano homini, a quo major vitæ perfectio exigitur, quam a Judæo, pro viribus cavenda sunt. Quod si id Christianis in commune recte præcipitur, quanto magis monachis, quos auctor ille potissimum instituendos susceperat, præcipiendum erit? Quod vero ille addit, omne peccatum esse stimulum mortis, potest etiam admitti, quia omne peccatum, aut mortem efficit, si est mortale, aut ad eam disponit, si est veniale.

Secundo loco objici potest testimonium S. Hieronymi, qui in II. dialogo adversus Pelagianos ante medium, videtur omnia peccata habere pro mortalibus cum ita loquitur: « Si ira, et sermonis injuria, atque interdum jocus, judicio concilioque, et gehennæ ignibus deligatur, quid merebitur turpium rerum appetitio, et avaritia, quæ radix est omnium malorum? »

Respondeo: sine ulla dubitatione S. Hieronymus non accepit illos reatus conjunctim, quasi existimaverit, iram, vel jocum reos homines efficere judicii, concilii, et gehennæ ignis. Si enim hoc vellet, pugnaret cum ipsa Domini sententia, quam ipse idem Hieronymus paulo ante adduxerat. Si quidem in ea sententia tres reatus tribus peccatorum generibus, vel potius tribus gradibus ejusdem peccati respondent, singuli singulis, non singulis omnes. Et quamvis Hieronymus in enumerandis gradibus peccati primo loco posuerit iram, secundo sermonis injuriam, tertio jocum; in enumerandis autem reatibus, primo loco posuerit judicium, secundo Concilium, tertio gehennam ignis: tamen non respondet joco gehenna ignis, sed sermonis injuriæ, ut ex Evangelii textu colligitur. Quare S. Hieronymus non habuit rationem ordinis in illa enumeratione, sed tantum numeri.

Tertio objiciunt aliqui S. Augustinum, qui in lib. II. peccatorum meritis et remissis. cap. 3. habet hæc verba: « Quis cum spe aliqua adipiscendæ salutis æternæ, de hac vita migraret, manente illa sententia, quod quicumque totam legem servaverit, offendant autem in uno, factus est omnium reus, nisi post paululum sequeretur, superexultat autem misericordia judicium? » Videtur enim his verbis S. Augustin. significare, peccata quæcumque etiam venialia ex se mereri mortem æternam, et re vera ob quodlibet peccatum damnandos homines nisi misericordia judicium mitigaret. Cui sententiæ similis est illa, ejusdem auctoris in epist. 29: « Cum Rex justus sederit in throno, quis gloriabitur ostium se habere eorum? aut quis gloriabitur, mundum se esse a peccato? quæ igitur spes est, nisi superexallet misericordia judicium? » Et illa ex confessionibus lib. XI. cap. ult.: « Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. »

Sunt præterea multa loca ejusdem auctoris, qui mortale, multa venialia simul collecta damnare hominem: ex quo sequi videtur, ut si pauca venialia non damnent, id fiat ex misericordia Dei, non ex natura ipsius peccati. Loca sunt hæc: In epistola 29. ad Hieronymum: « Denique, inquit, S. Jacobus jam ex isto loco de misericordiæ operibus loquitur, ut quos vehementer illa sententia terruerat, consoletur, cum admonet, quomodo etiam quotidiana peccata (sine quibus hic non vivitur) quotidianis remediis expiuntur: ne homo, qui cum in uno offenderit, fiat omnium reus: in multis offendendo, quia in multis offendimus, propter magnum aggerem reatus sui minutatim collectum ad tribunal tanti judicis perveniat, et eam, quam non fecit, misericordiam non inveniat, sed potius dimittendo, atque dando mereatur sibi dimitti peccata, reddique promissa. » In epist. 108. ad Seleucianum: « Est etiam, inquit, poenitentia honorum, et humilium fidelium pœna quotidiana, in qua peccata tundimus, dicentes: Dimitte nobis debita nostra: sicut et nos dimittimus debitoribus nostris. Neque enim ea nobis dimitti volumus, quæ dimissa non dubitamus in baptismo, sed illa utique, quæ humanæ fragilitati, quamvis parva, tamen crebra subreunt, quæ si collecta contra nos fuerint ita nos gravant et opprimunt, sicut unum aliquid grande peccatum. Quid enim interest ad

nafragium, utrum uno grandi fluctu navis operiatur et obruatur an paulatim subrepens aqua in sentinam, et per negligentiam derelicta, atque contempta impleat navem, atque submergat? »

In concione 3. super Psalm. 118: « Sed quoniam, inquit, tentatio et vita hominis super terram, etiamsi a criminibus longe simus, non tamen deest, ubi desideris peccati, vel facti, vel dicti, vel cogitati obediamus, quando adversus majora vigilantibus quædam incautus minuta subreunt, quæ si adversus nos colligantur, etiamsi non singula suis motibus conterunt, omnia tamen æcervo nos obrunt. » Tract. 12. in Joan.: « Quomodo, inquit, minuta peccata si negligantur, occidunt? Minuta sunt guttæ, quæ flumina implent. Minuta sunt grana arenæ, sed si multa arena imponatur, premit, atque opprimit. Hoc facit sentina neglecta, quod fluctus irruens paulatim per sentinam intrat: sed diu intrando et non exhauriendo, mergit navim. » Denique tract. 1. in epist. Joan.: « Ista levia, inquit, quæ diximus, noli contemnere: si contemneris, quando appendis, expavesce quando numeras. Levitia multa faciunt unum grande. Multæ guttæ implent flumen. Multa grana faciunt massam. »

Respondeo: duo quædam pro compertis habenda sunt, ex quibus pendet horum locorum explicatio. Primum est, S. Augustinum non existimasse, cum qui venialiter offendit in uno, fieri omnium reum, juxta sententiam S. Jacobi, sed solum eum, qui lethaliter offendit. Id quod perspicuum est ex epist. 29. ad Hieronymum, ubi S. Augustinus non semel repetit, ideo, qui offendit in uno, fieri omnium reum, qui pugnat contra charitatem, ex qua pendunt omnia mandata. Quare ex sententia S. Augustini, qui peccat salva charitate, non ita offendit, ut fiat omnium reus. Idem autem S. Augustinus in eadem epistola scribit, peccata venialia committi a filiis Dei justis et charitatem habentibus, sed non tantam, quantum in patria cælesti habebunt. Ex eo enim quod non est in hac vita charitas tam perfecta, quam erit in futura vita, omnia peccata venialia committi dicit.

Itaque vult peccata lethalia simpliciter cum charitate non posse consistere; peccata autem venialia consistere quidem cum charitate, sed non cum perfectione illa charitatis, quam habebimus in patria. Ex quo

sequitur, ut qui lethaliter offendit in uno, fiat omnium reus; non autem qui venialiter. Quocirca in extrema epistola, ubi loquitur de peccatis venialibus, dicit eos qui multa peccata levia et quotidiana committunt, terri a B. Jacobo dicente: *Qui offendit in uno factus est omnium reus*; non quia unum peccatum leve et quotidianum eam vim habeat, ut faciat omnium reum; sed quia magna congeries peccatorum levium videatur æquare unum aliquod grande peccatum, quod qui commiserit, fiet omnium reus. Hoc enim significant illa verba supra citata, quos vehementer illa sententia terruerat, consolatur cum admonet, quomodo etiam quotidiana peccata, sine quibus hic non vivitur, quotidiani remediis expientur, ne homo qui cum in uno offenderit, fiat omnium reus, in multis offendendo, quia in multis offendimus, propter magnum aggerem reatus sui minutatim collectum ad tribunal tanti iudicis perveniat etc.

Alterum est, sententias illas S. Augustini, in quibus docet multa peccata levia simul collecta occidere, et damnare hominem non secus atque unum grande peccatum; non sic esse accipiendas, quasi multitudo peccatorum venialium, dum venialia manent, æquari possit uni mortali. Id enim apertissimis rationibus convincitur esse falsum. Nam venialia peccata, ex consensu omnium Theologorum, neque tollunt, neque minuunt habitum charitatis, sed solum actum, et fervorem ejus impediunt: quare etiamsi omnia peccata venialia simul colligerentur in unum, nunquam efficerent id, quod facit unum lethale peccatum, quod videlicet confitio charitatem excludit. Deinde poena mortalis peccati sempiterna est, poena venialis temporaria: at nulla spatia temporalia aternitatem adæquare queunt: igitur nec ulla multitudo venialium peccatorum unius mortalis peccati gravitatem unquam adæquabit. Siquidem ea est proportio poenæ ad poenam, quæ culpæ ad culpam cum poena sequatur culpam.

Ad hæc si multa venialia uni mortali æqualia essent, incredibilis ambiguitas in animis fidelium existeret, cum neque Scripturæ, neque Concilia, neque ulli auctores unquam definerint, quot venialia requirantur ad unum mortale efficiendum. Denique oportet venialia peccata, cum multa sunt, neces-

sario in confessione sacramentali sacerdotibus aperire; quod et Concilio Tridentino sessione 14, cap. 5, et communi Christianorum sensui, et consuetudini repugnat.

Sententia igitur sancti Augustini (ut recte docet B. Thomas in 1. 2. quest. 88. art. 3.) ea fuit, multa venialia, si contemnantur, et negligantur, paulatim disponere hominem ad mortale crimen: quemadmodum vulnus curabile, si negligatur, paulatim gignit apostema lethiferum, et eo modo dicitur fieri incurabile. Id quod apertius scribit S. Gregorius lib. x. Moral. cap. 14. illis verbis: « Si curare parva negligimus, insensibiliter seducti audenter etiam majora perpetravimus (1). » Et ante utrumque, idem scripsit Ecclesiasticus cap. xix. cum ait: *Qui spernit modica, paulatim decidet* (1). Posset etiam dici, multa venialia, secundum Augustini sententiam æquari uni mortali, quod poenam temporalem in purgatorio luendam.

His quibus præmissis, respondeo ad primum testimonium ex lib. II. de peccatorum meritis et remissione duabus de causis S. Augustinum scripsisse: « Quis cum aliqua spe adipiscendæ salutis etc. » Primo quia quolibet crimen quamvis solum, et minimum sit, sufficit ad aternam hominis perditionem, et nemo certo novit, an non habeat, vel habuerit aliquid ejusmodi crimen unde iram Dei sibi conciliaverit, et ad gratiam ejus per veram poenitentiam non redierit. Et ideo nemo cum spe adipiscendæ salutis de hac vita migraret, nisi sciret, se bonum Dominum habere, et speraret, per ejus misericordiam peccata sua, præsertim lethalia, jam esse dimissa. Secundo, quia in venialibus offendimus omnes, multa autem venialia disponunt (ut diximus) ad mortale; qui vero offendit in uno mortali, efficitur omnium reus: ideo nisi Deus providisset nobis quotidiana remedia ad quotidiana purganda peccata, nemo fere esset, qui cum spe aliqua adipiscendæ salutis, de hac vita migraret.

Ad alterum locum ex epistola 29. et ad tertium ex lib. IX. confess., respondeo, loqui S. Augustinum de poena purgatorii, quæ acerbissima est, et quam vix ulli justi homines, nisi ex magna Dei misericordia evadunt, ita ut recta ex corpore ad cælum evolent. Hoc autem ita esse perspicuum est ex eodem lib. IX. confess. cap. ult. Nam oraturus Augustinus pro anima matris suæ de-

functæ, quam vehementer laudaverat, ne quis forte miraretur, cur pro ea oraret, quam tanfopere commendaverat, reddit rationem dicens: « Væ etiam laudabili vitæ hominum, si remota misericordia discutias eam. » Ubi si illud « væ », respiceret damnationem aeternam; non fuisset ratio, cur pro defuncta matre orandum esset: neque enim pro damnatis orare licet.

Itaque significare voluit, homines etiam vitæ laudabilis, non carere peccatis venialibus, ob quæ, si severe judicentur, gravissimas poenas in purgatorio luere debeant. Poenas autem purgatorii majores esse omnibus poenis, et suppliciis hujus vitæ, et propterea recte dici: Væ illis, qui ad eas luendas descendunt, testatur idem Augustinus tract. in Psalm. XXXVII. ubi sic ait: « Salvus erit quasi per ignem, gravior tamen erit ille ignis, quam quidquid potest homo pati in hac vita. » Ad alia loca jam responsum est.

CAPUT XIV.

Diluantur objectiones ex naturali ratione petiæ.

Supersunt adhuc pauca quædam objectiones, quæ ex ipsa naturali ratione ducuntur.

Prima objectio: Quælibet culpa juste potest a Deo puniri poena mortis et temporalis, et aeternæ; igitur quælibet culpa natura sua mortalis est, et sola Dei misericordia venialis. Antecedens probatur. Nam malum culpæ etiam levissimæ majus est quolibet malo poenæ etiam gravissimæ; igitur juste potest quælibet culpa puniri quavis poena etiam mortis aeternæ. Antecedens hujus argumenti posterioris probatur, quia potius subeunda est quævis poena quamvis gravissimæ, quam peccatum aliquod etiam levissimum perpetrandum; nam aliqui peccatum aliquando licitum esset, quod nullo modo fieri potest, cum repugnantia sint, aliquid esse peccatum, et esse licitum.

Respondeo: potest quidem Deus de rebus suis facere quicquid liberit, et non solum hominem qui venialiter peccavit interficere, sed etiam in nihilum redigere: tamen si id faceret, Dominum se probaret, non iudicem: « Nam, » ut S. Augustinus ait lib. III. adversus Julianum, cap. 18, « bonus est Deus,

justus est Deus, potest aliquos sine bonis meritis liberare, quia bonus est: non potest quemquam sine malis meritis damnare, quia justus est. » Ita possumus, et nos discere, bonus est Deus, justus est Deus. Potest aliquos supra condignum remunerari, quia bonus est: non potest quemquam supra condignum punire, quia justus est. Quare negamus quod in antecedenti illo assumitur, posse Deum juste punire peccatum quolibet etiam veniale, poena omnium gravissima, quæ est mors aeterna.

Ad probationem respondemus, culpam quidem etiam levissimam esse majus malum, quam sit poena quæcumque etiam gravissima. Nam culpa est malum simpliciter, et nullo modo eligibilis: poena autem est malum illi, qui punitur, non tamen simpliciter, quin etiam bona et justa dici debet, et est eligibilis ad vitandum malum culpæ. Sed non ideo debetur maxima poena levissimæ culpæ quia poena ex genere suo minus est malum, quam culpa. Non enim debetur culpæ ex ratione justitiæ maximum aliquod malum simpliciter, sed malum poenæ; quod cum malo culpæ proportionem habet, ita ut gravi culpæ gravis poena, graviori gravior, gravissime gravissima, et contra levi levis, leviori levior, levissime levissima poena respondeat. Itaque tametsi nos potius optendenda sit, si optio detur, quam otiosum verbum proferendum, non tamen otiosum verbum prolatum sempiterna morte vindicandum erit, quod supplicio pariticia, atque adulteria, aliaque ejusdem generis crimina vindicantur.

Alteræ objectio. Peccatum veniale infinitam habet malitiam, estque infinito odio dignum; igitur infinitam poenam ex natura sua meretur. Probatur antecedens, nam non debet peccatum veniale committi ad quodvis bonum, etiam infinitum adipiscendum, ergo non minus est odibile peccatum veniale, quam sit amabile bonum infinitum; bonum autem infinitum infinito amore dignum est; ergo peccatum veniale infinito odio dignum est; habet igitur peccatum veniale infinitam malitiam, sicut bonum infinitum infinitam bonitatem.

Respondeo: peccatum veniale non habet malitiam infinitam, cum non avertat hominem a Deo summo, atque infinito bono. Ea enim causa est, cur peccatum mortale dicatur infinitam malitiam habere, quia mutat ultimum finem, ac facit, ut homo relicto

(1) Ecl. XIX, 1.

Deo, qui vere est infinitus, in rem creatam ut in suum finem ultimum convertatur. Quod autem non oporteat peccatum veniale committere ab bonum infinitum adipiscendum, non ea est ratio, quia sit ipsum etiam malum infinitum, sed quia est simpliciter malum; ut non possit ullo modo fieri bonum, ac per hoc non sit eligibile neque medium ad ullum bonum consequendum.

Tertia objectio: Peccatum veniale potest nunquam remitti: atqui peccatum, quod nunquam remittitur, semper puniri potest: igitur peccatum veniale semper puniri potest. Proinde quod temporaliter, et non in æternum puniatur, non est ex natura ejus, sed ex misericordia Dei. Propositio hujus argumenti probatur. Nam peccatum veniale remitti non potest sine gratia Dei: quod autem ex gratia Deus facit, potest sine dubio non facere; igitur potest veniale peccatum nunquam remittere. Et confirmari potest argumentum ex sententia S. Thomæ, qui in 1. 2. quaest. 87. art. 3. scribit, peccata venialia in hominibus ad inferos condemnatis sempiterno supplicio puniri.

Respondeo: peccatum veniale potest nunquam remitti, sed non oritur id ex natura ipsius peccati, sed aliunde. Possunt autem duo quadam in peccato considerari. Primo deformitas, sive macula, quæ ex peccato relinquitur in anima. Secundo reatus pœnæ ob injuriam Deo factam. Et quidem deformitas, quam parit peccatum mortale, oritur ex amissione gratiæ Dei, quæ est quasi lux quadam, et vita ipsius animæ; et quia nemo potest se ipsum a morte revocare, ideo peccatum mortale, quod tollit principium vite, id est, gratiam, ex natura sua est quodammodo, irremissibile. Nihil enim relinquit in homine, unde per se resurgere possit, sed si forte resurgit, id fit ex peculiari, et magna Dei misericordia. At peccatum veniale non excludit gratiam Dei, non tollit principium vite, sed tantum impedit aliquo modo fervorem charitatis, et ideo proprie non efficit maculam seu deformitatem in anima: quod si deformitas dicenda sit privatio illa fervoris, ea facile tolli potest per actum dilectionis, qui quidem est in potestate hominis justis, et habitu charitatis præditi. Quare peccatum veniale, quod attinet ad maculam seu deformitatem, non est ex natura sua irremissibile, sed remissibile, cum relinquat in homine charitatem, ex cujus actu facile remitti potest.

Quod si in homine peccatore sit veniale peccatum, in eo irremissibile erit, donec non remittitur peccatum mortale. Sed hoc erit per accidens, nimirum ratione subjecti, quia videlicet homo ille gratia Dei et vita spirituali privatus, non potest actum ullum charitatis efficere, quo peccata venialia deleat. Quod autem attinet ad reatum, peccatum mortale per se inducit reatum pœnæ sempiternæ, sicut per se est irremissibile. Neque enim debet deformitas sempiterna sine pœna sempiterna manere, ut pulchritudo, quæ de operibus Dei per culpam perpetuo tollitur, per decorem justitiæ perpetuo reparatur. Contra autem veniale peccatum quemadmodum non est per se et ex natura sua irremissibile, ita non inducit per se et ex natura sua reatum pœnæ sempiternæ, sed temporalis: quamvis per accidens fieri possit, ut per omnem æternitatem puniatur sicut per accidens fieri diximus, ut aliquando per omnem æternitatem minime deleatur.

Ex his ad formam argumenti propositi respondemus; ac primum concedimus peccatum veniale posse nunquam remitti, et semper puniri, sed per accidens, ut diximus, non per se. Ex quo etiam solvitur confirmatio ex auctoritate S. Thomæ.

Ad illud autem, quod objiciebatur in probatione propositionis, (peccatum veniale remitti non potest sine gratia, quod autem ex gratia Deus fecit, potest non facere: igitur potest veniale peccatum nunquam remittere), respondemus, vel gratiam in argumento sumi pro habitu gratiæ in anima inbærente; vel pro liberali condonatione pœnæ. Et quidem si accipiatur pro habitu gratiæ, non negamus absque gratia peccatum remitti non posse; sed eam gratiam jam habet homo justus, qui peccatum veniale purgare debet, proinde non eget nova infusione gratiæ, sed satis illi erit, si ex ipsa gratia, quam habet, actum aliquem dilectionis eliciat. Si vero gratia accipiatur pro liberali condonatione pœnæ, fatemur posse Deum absolute non condonare, pœnam, quod enim ex gratia facit, potest non facere; sed tamen cum promiserit disertis verbis in Evangelio donum remissionis, si et ipsi remiserimus debitoribus nostris: *Si enim remiseritis hominibus* (inquit Matth. vi. 14) *peccata eorum, dimittet et vobis pater vester caelestis delicta vestra.* Profecto si non absolute, certe ratione promissionis et pacti non poterit non remittere, si et nos remiserimus, ei-

que dixerimus, ut ipse nos doceat: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris.* Itaque S. Augustinus in libro de corrept. et gratia cap. 13. dicit, in judicio misericordiam bonis meritis justorum esse reddendam. Merentur enim qui bene operantur, ut Deus misericorditer indulgeat, si quid manente charitate deliquerint.

Adde postremo, quod si vellet Deus non

condonare, sed omnino exigere pœnam peccati venialis ab eo, qui culpam ipsam venialem per actum dilectionis purgasset, temporalem tantum, non autem sempiternam exigere posset. Quocirca etiamsi nullum esset pactum Dei nobiscum de remissione pœnæ, adhuc tamen perspicuum esset, peccatum veniale ex natura sua non inducere reatum pœnæ sempiternæ. Atque hic sit hujus disputationis terminus.